

VANJSKO-TRGOVINSKA ARBITRAŽNA KOMISIJA, Moskva,
 /Arbitri: Orlovski, Nestorov, Genkin/
 Odluka od 19.VI.1958.
 Jordan Investments Ltd /Izrael/
 c/a Soiuznefteksport /SSSR/

U skladu s ugovorom zaključenim 17.II.1956. u Moskvi izmedju stranaka u sporu tuženi su se obvezali isporučiti tužiteljima u godinama 1957. i 1958. 650 tisuća tona pogonskog goriva FOB crnomorske luke.

Tuženi su 4.VIII. 1956. zatražili od Ministarstva vanjske trgovine SSSR izvoznu dozvolu, ali su 5.XI.1956. /tjedan dana nakon napada Izraela na Egipat/ pismeno obaviješteni, da izvozna dozvola ne će biti izdana i da je time ispunjenje ugovora medju strankama zabranjeno. Tuženi su odmah slijedeći dan obavijestili o tome tužitelje i stali na gladište, da je ugovor od 17.II.1956. prestao važiti zbog nemogućnosti ispunjenja zbog više sile /§ 7.ugovora/. U svom telegrafskom odgovoru od 12.XI. 1956. tužitelji su izjavili, da prema njihovu mišljenju § 7 ugovora ne predviđa ovakav temelj za prestanak ugovora i da prema tome oni zadržavaju sva prava i da će smatrati tužene odgovornima za svu nastalu štetu.

Kako nije moglo doći ni do kakvog sporazuma, tužitelji su pokrenuli 25.X.1957. spor pred Vanjskotrgovinskom arbitražnom komisijom kod Svesavezne trgovinske komore SSSR, zatraživši od tuženih u ime naknade štete iznos od 2,396.440 US \$.

Teze tužitelja u sporu:

a/ Tuženi kao prodavaoci obvezani su nabaviti izvoznu dozvolu, i § 7 ugovora od 17.VII. 1956. ne obuhvaća slučaj nemogućnosti nabave takve dozvole. Rizik zbog nenabavljanja dozvole pada na prodavaoca osim u slučaju izričite suprotne odredbe u ugovoru.

b/ Tuženi su postupali nemarno, kada nisu uopće tražili opozivanje rješenja Ministarstva vanjske trgovine, i ne mogu stoga tvrditi, da je takvo rješenje predstavljalo višu silu, jer nisu poduzeli nikakve korake za uklanjanje zapreke ispunjenju ugovora, iako je takav korak bio moguć.

c/ Tuženi nisu dokazali postojanje objektivne nemogućnosti ispunjenja ugovora. Objekt obveze ugovora odredjen je generično /pogonsko gorivo/, a u takvom slučaju samo objektivne nemogućnosti oslobadjaju od izvršenja obveze. Ugovor je odredjivao isporuku FOB crnomorske luke, te je prema tome tuženima bilo moguće, kad im je uskraćena izvozna dozvola iz SSSR, isporučiti tužiteljima pogonsko gorivo u kojoj drugoj crnomorskoj luci izvan SSSR na pr. u Constanzi /Rumunjska/.

d/ Tuženi i Ministarstvo vanjske trgovine organi su iste države i kako su tuženi usprkos svojoj posebnoj pravnoj osobnosti administrativno podređeni Ministarstvu vanjske trgovine, to su akti jednog u isto vrijeme i akti drugog, te zbog toga nema među njima takve različitosti volja, kakva je potrebna, da se pretpostavi utjecaj više sile,

Teze tuženih u sporu:

a/ § 7. ugovora od 17.II. 1956. govoreći o oslobodjenju od izvršenja obveze ima u vidu sve okolnosti, koje su van kontrole stranke, koja nije izvršila obvezu, podrazumjevajući tu i uskraćenje izvozne dozvole.

b/ Tuženi prema ustaljenim običajima dužni su zatražiti izvoznu dozvolu, ali iz toga ne izlazi, da su oni preuzeli apsolutnu obvezu, da će dobiti takvu dozvolu, osim ako je to izričito ugovoreno.

c/ Zabrana Ministarstva vanjske trgovine tvori objektivnu nemogućnost ispunjenja za tužene, jer oni ni u kojem slučaju nisu mogli utjecati na tu okolnost. Zbog toga su oni riješeni obveze zbog nastupanja više sile.

d/ Tuženi su ekonomska organizacija, pravna osoba, nezavisan subjekt imovinskih transakcija. U isto vrijeme, silom zakona, instrukcije Ministarstva vanjske trgovine su bezuvjetno obavezne za tužene, jer Ministarstvo upravlja prema Ustavu SSSR vanjskom trgovinom.

U svojoj odluci, kojom je odbilo zahtjev tužitelja, Arbitražno vijeće Vanjskotrgovinske arbitražne komisije riješilo je o spornim pitanjima na ovaj način:

1/ Viša sila

Čl. 118. Gradjanskog zakonika RSFSR, koji bi bio mjerodavan za odluku u ovom sporu, oslobadja stranku odgovornosti za neispunjavanje obveze, ako je uzrok neispunjavanja bio takav, da ga dužnik nije mogao spriječiti. Medjutim taj propis je dispozitivne naravi i ostavlja strankama pravo, da u ugovoru same odrede uvjete oslobadjanja od odgovornosti za neispunjenje ugovora. § 7. ugovora od 17.VII.1956. između stranaka u sporu predvidja oslobadjanje od odgovornosti zbog neispunjavanja ugovora ne samo onda, kada se radi o slučajevima neodoljive sile /prirodne nesreće, vatra, poplava, ratni akti bilo kakve vrsti, blokade, štrajkovi na brodu, koji prevozi robu, akti ili zahtjevi vlade ili drugih organa državne vlasti zemlje, kojoj pripada tanker/, nego takodjer i zbog bilo kojeg drugog uzroka, koji ne zavisi od stranke, koja nije ispunila ugovor.

Odbijanje Ministarstva vanjske trgovine da izda dozvolu za izvoz i zabrana izvršenja ugovora, koji su oboje obavezni za tužene, tvore takve okolnosti, koje su po tekstu ugovora uzroci

koji ne zavise od volje stranaka, i po tome oslobadjaju tužene odgovornosti zbog neispunjavanja. Takvo odbijanje i zabrana čine za tužene objektivnu nemogućnost ispunjavanja ugovora, te tuženi nisu mogli tužiteljima isporučiti ni gorivo iz SSSR ni gorivo iz koje druge zemlje.

2/ Status tuženih

Prema čl.19. Gradjanskog zakonika RSFSR i prema vlastitom statutu tuženi su nezavisan subjekt prava, t.j. pravna osoba, koja vodi poslove u svoje ime i u pravim odnosima izražava svoju vlastitu volju. Tuženi nisu nikakav državni organ, te je teza tužitelja, kojom se pokušava identificirati tužene s Ministarstvom vanjske trgovine neosnovana.

3/ Dužnost nabave izvozne dozvole

Ne stoji tvrdnja tužitelja, da su tuženi preuzeli apsolutnu obvezu, da će nabaviti izvoznju dozvolu, jer za nju nema podloge u ugovoru, u kojem se izvozna dozvola uopće ne spominje.

Takodjer tuženi nisu postupali nemarno, kad se nisu žalili na akt Ministarstva vanjske trgovine. Uzevši u obzir konkretne činjenice, mora se smatrati, da tuženi nisu imali nikakvog osnova da se žale na odbijanje izdavanja izvozne dozvole i na zabranu izvršenja ugovora.

/ Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht, 3/1959 str. 540/

Ž.M.

Bilješka.- Rijetko je koja arbitražna odluka izazvala toliko komentara i toliki interes kao ova odluka Vanjskotrgovinske arbitražne komisije u Moskvi /vidi na pr.članak H.J. Bermana u Rabels'Z 3/1959 str.449/. Po našem mišljenju ostala su otvorena dva pitanja, i to da li je ispravna odluka o nepostojanju dužnosti tuženih /izvoznika/ da nabave izvoznju dozvolu, ako to i nije izričito odredjeno u ugovoru, i da li su tuženi doista postupali s potrebnom brigom oko nabavljanja dozvole, iako se nisu žalili na akt Ministarstva.

Može se smatrati, da općenito postoji, pravilo da kod FOB prodaje dužnost nabave i rizik uskraćenja izvozne dozvole pada na izvoznika /prodavaoca/, ako nema izričite suprotne odredbe u ugovoru. Za takvo pravilo govore praktični razlozi prometa i njegove sigurnosti. Tužitelji su u sporu iznijeli i dokaze, da velik broj evropskih prava usvaja to pravilo, a može se reći, da je ono općenito prihvaćeno i od arbitara u sporovima iz međunarodne trgovine. I naša Vanjskotrgovinska arbitraža uzima da je izvoznik dužan zatražiti izvoznju dozvolu, ali odbijanje izdavanja

te dozvole predstavlja ipak višu silu. Sovjetska arbitraža zauzela je međutim u ovom sporu suprotno gledište, t.j. da je izvoznik obavezan na nabavu dozvole i da snosi rizik zbog njenog uskraćenja samo, ako je to izričito ugovorom određeno.

Prema tumačenju odluke, § 7. ugovora medju strankama oslobadja tužene odgovornosti za neispunjenje, ako su bili u nemogućnosti isporučiti robu bez dozvole Ministarstva vanjske trgovine i ako je uskraćenje dozvole bilo van njihove kontrole /"nije zavisilo od njih"/. No i po takvom tumačenju teško je ustvrditi, da nije bila dužnost tuženih da se žale protiv akta Ministarstva kojim je dozvola odbijena. Vijeće tu primjedbu odbacuje s kratkom motivacijom, da prema konkretnim činjenicama treba smatrati, da tuženi nisu imali temelja za žalbu, ali napominje u kakvim okolnostima bi taj temelj mogao postojati.^{te}

Rješenja obaju ovih pitanja u odluci sovjetske arbitraže su veoma interesantna i od velike važnosti za one, koji trguju sa sovjetskim poduzećima i ugovaraju nadležnost arbitraže u Moskvi. Takodjer je važno stajalište arbitraže u pogledu više sile i o mogućnosti, da se prema sovjetskom građanskom pravu u ugovoru točno odredi što predstavlja višu silu. Zbog uporedbe navesti ćemo, da bi prema našem pravu uskraćenje dozvole za izvoz sasvim sigurno predstavljalo višu silu za izvoznika i prema tome ga oslobadja ugovornih obveza. To izlazi iz uzansa br.55 i 56, gdje se predvidja mogućnost raskida i izmjene ugovora zbog promjenjenih prilika, a medju njima se kao primjer navode i upravne mjere kao na pr. uskraćenje izvozne dozvole. Ako te okolnosti ne onemogućuju sasvim ispunjenje, može se tražiti modifikacija ugovora /obveza iz ugovora/, a ako onemogućuju u cijelosti ispunjenje, onda je to viša sila.

Ž.M.

Starije sudske presude iz područja pomorske
kupoprodaje

PRVOSTEPENI SUD ENGLEESKE /Queens Bench
Division / presuda od 16.III. 1931.

Angels Foderstofforretning c/a
Grands Moulins de Paris

Kupoprodaja CIF - Dobava preko ugovorene količine

Ako je kupoprodajnim ugovorom predvidjena dobava 400 tona slame s tolerancijom od 10% više, kupci nisu bili u pravu, kad su odbili preuzimanje dokumenata zbog toga, što su mjesto 440 tona predvidjenih kao krajna granica količine, trebali primiti 441 i pol tone, s time da plate cijenu samo za 440 tona. Razlika u težini toliko je neznatna, da ona ne može predstavljati valjani razlog za raskid ugovora.

/DOR XXIV/1931., str.234/

S.B.